

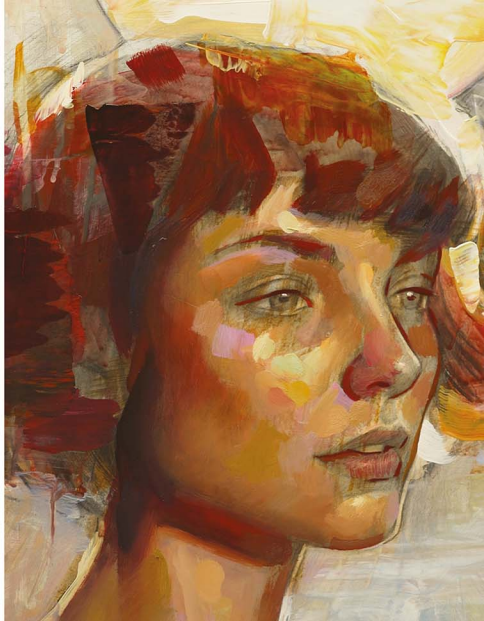
TEKENPROBLEMEN LOS ZIEN VAN PROBLEMEN MET KLEUR

Als je een portret maakt, moet je jongleren met allerlei concepten. Dat proces wordt vaak zo ingewikkeld dat van geen van die concepten iets terecht komt.

Een van de hoofddoelen van dit boek is beschrijven hoe je tekenproblemen los kunt zien van schilder- ofwel kleurproblemen. Als ik bezig ben met dit gecompliceerde werk en bijvoorbeeld een portret opbouw, verdeel ik deze problemen onder in afzonderlijke fasen – dan kan ik soepel van het ene concept naar het volgende gaan en gestaag vooruitgang boeken. Er is een lange lijst van dingen die gedaan moeten worden. Als je die na elke achtereenvolgende fase kunt afvinken, kan het portret geleidelijk en laag voor laag slagen.

Centraal in dit boek staat een uniek proces waarbij de tekenfase voor minstens 80 procent is voltooid voor de schilderfase echt is begonnen. Dat wil niet zeggen dat het tekenwerk niet op enig moment wordt bijgewerkt en dat tekenen niet een belangrijke rol blijft spelen bij het schilderen. Maar het is geweldig als je al een gelijkis hebt getroffen en het basiswerk hebt voltooid, zodat je je daarna heel gericht kunt bezighouden met kleur en de alchemie van verf.

Mij heeft deze aanpak geholpen om losser en experimenteler te werken. Want ik weet dat ik bij problemen altijd de verf kan wegvegen om de onder-tekening bloot te leggen als ik daar te snel overheen heb geschilderd. Dit is ook een geweldige manier om tekenvaardigheden op te bouwen. Een gebrek

A**VERVAGEN****METHODE OM TEKENPROBLEMEN FRAAI OP TE LOSSEN**

Wie je ook bent en hoeveel ervaring je ook hebt, er kan altijd iets misgaan. En als je niet weet hoe je fouten fraai kunt herstellen, lijkt verder tekenen hopeloos. Een van mijn methoden om tekenproblemen op te lossen is de tekening te vervagen. Dit houdt in dat ik het contrast verminder in het vlak waaraan ik werk door te wrijven, te schuren, te borstelen of te dempen; zo verminder ik de impressie die mijn fout heeft gemaakt. Ik kan nu zien waar de fout zit en wat de mogelijkheden zijn om die te herstellen.

In figuur (A) heb ik met opzet een neus getekend zoals een beginner zou doen. Als ervaren docent portrettekenen heb ik veel leerlingen neuzen zo zien tekenen. Voordat je leert hoe je een neus moet tekenen, moet je leren hoe je je onvermijdelijke fouten kunt herstellen. Ik geloof vurig in het onderwijzen van het 'hoe' en het 'wat te tekenen'. Vervagen wordt een onderdeel van 'hoe' je een tekening kunt

B

herstellen; je krijgt de neus niet goed door te weten 'wat' je moet oplossen.

Als je klaar bent met vervagen, kun je het best de randen van je vormen aangeven met hardere lijnen; dat leidt tot heldere beslissingen die de vervaagde vormen verduidelijken (B). Ik begin met één toon, zoals de highlights, en werk alleen aan plekken waarop het licht moet vallen (C). Dan ga ik verder met donkere tonen om de randen van hun vormen (D) aan te geven.

Vervagen kun je met allerlei media, van potloden tot olie-, acryl- en waterverf. Deze techniek gebruik ik meestal in mijn ondertekening onder de olieverf. Vervagen is niet alleen een manier om grote problemen op te lossen, maar ook een manier om een tekening langzaam op te bouwen. Door de structuur op te bouwen en die dan te vervagen werk ik zowel aan de lineaire structuur als aan de visuele impressie.

Je moet experimenteren met je materialen om echt te begrijpen hoe je kunt vervagen met jouw unieke medium. Als je tekent op papier, kun je het best vervagen met een opgevouwen stuk

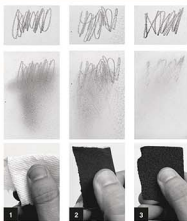
C

keukenpapier; dan gebruik je naarmate je steeds een schoon stukje papier. Bij vervagen wordt de toon weleens te donker. In dat geval kun je met een schoon stukje keukenpapier voorzichtig wat grafiet opdeppen; zo maak je de tekening lichter en verzacht je tevens het contrast tussen licht en donker.

Als je met houtskool werkt, is een varkensharen penseel wellicht geschikter om mee te vervagen, al naar gelang de drager. Ik maak mijn ondertekeningen vaak op een houten paneel voordat ik ga schilderen; dan gaat vervagen het best met schuurpapier met korrel 400 of 600 en met keukenpapier. De foto's rechts tonen de verschillende manieren waarop je met dergelijke materialen een afbeelding kunt vervagen.

Soms gebruik ik zelfs mijn vingers om te vervagen.

Vervagen in olieverf gaat erg snel en moet je op een nat schilderij dus uiterst voorzichtig doen om er niet te ver mee te gaan. Het is cruciaal dat je een zacht penseel gebruikt en zo zorgvuldig mogelijk werkt.

D

1. Keukenpapier: maakt de toon egalier en geeft een iets donkerder effect. 2. Schuurpapier korrel 400: verwijdert wat grafiet en maakt de toon egalier. 3. Schuurpapier korrel 600: het agressiefst, verwijdert grafiet en maakt het oppervlak ruwer.

DOOR OMSTANDIGHEDEN BEÏNVLOEDE HUIDTINTVARIATIES

Het huidtintenschema kent vele door de omstandigheden beïnvloede variaties, waaronder die van alle huidtypen die je kunt schilderen. Ik wil je hier eerst laten zien dat het algemene begrip 'kleurenschema' kan samenhangen met veel verschillende omstandigheden; zo kunnen filters zorgen voor diverse soorten

BLEEK

Bij deze variatie kun je zien dat de globale kleuren iets grijsler zijn en dat er een grens is aan hoe licht de highlights en hoe donker de donkere tonen worden. Toch zijn er nog altijd variaties in de huidtint. De rode, paarse, groene en gele tinten zijn door deze iets waziger lens nog steeds zichtbaar.

DONKER

Deze donkerdere en paarsere versie van het portret weet het groen, rood, geel en paars nog steeds vast te houden. Met een dergelijke belichting kun je deze donkerdere toon bereiken door over het hele portret een globale glacijslaag te schilderen, waarna je er nuances en diversiteit in kunt aanbrengen.

belichting, met bijvoorbeeld afwijkende kleuren of meer verzadigde versies van normale kleuren. Je referentiefoto's verschillen wellicht qua kenmerken en stemming, al naar gelang de omgeving. Deze omstandigheden kunnen problemen opleveren omdat ze de huidtint bepalen en veranderen in iets onverwachts. De les hier is dat er zelfs binnen zo'n uitgesproken omgeving diversiteit bestaat.

KOUDE

De moederkleur op dit portret is wellicht niet zoals je een normale huidtint voorstelt. Het is een somber grijs-groenachtig geel. Dat afbeeldingen zoals deze toch levendig zijn, komt door de variatie in de andere huidtinten, zelfs met deze koele belichting.

VERZADIGD

Zelfs als de kleuren veel duidelijker en levendiger worden, bestaat er nog altijd een diversiteit die de huidtinten doet dansen en laat variëren. Zonder die subtiele groene, paarse en grijze tinten zou dit gemakkelijk een oranje gezicht worden en zou het portret geen succes zijn.

KLEURINTERPRETATIE EN ESTHETIEK

Naarmate ik meer gevoel kreeg voor de vroegere ideeën over kleur en die van diverse schilders die ik bewonder, en voor de kleuren die voorkomen in de natuur, probeerde ik ze te gebruiken in mijn eigen werk. Ik probeer meer te schilderen vanuit deze innerlijke kleuresthetiek dan zuiver op basis van waarneming, vooral als ik werk naar foto's, die de kleurdiversiteit maar beperkt kunnen weergeven.

De camera kan kleuren homogeen maken, terwijl de natuur je niet altijd aanspreekt in esthetische zin. De schilder probeert vaak zijn of haar onderwerp te verfraaien of te tonen op een afstandelijke manier, zodat we het in een nieuw licht kunnen zien en er niet langs lopen alsof het iets alledaags is. Deze afstandelijkheid biedt ruimte voor interpretatie.

Om een model te schilderen vanuit een andere visie kun je, als onderdeel van de interpretatie, met gevarieerde kleuren en penseelstreken weergeven welke stemming of emotie het model bij je oproept. Dit concept veranderde mijn ideeën over het maken van enigszins 'realistische' kunst. Je hebt de school van de natuur waarin we proberen te leren van wat we zien en ons te baseren op de realiteit; maar daarnaast proberen we de onvoorspelbaarheid van interpretatie en gevoel uit te beelden.

Probeer vertrouwd te raken met de grote kunstenaars en bestudeer hun beeldtaal voordat je je waagt aan interpretatie. Je moet eerst een taal kennen voor je poëzie gaat schrijven. Dit kan de taal zijn van oude meesters, maar ook die van hedendaagse kunstenaars.

Op deze afbeelding zie je een van mijn interpretaties van een model, waarvoor ik wat ideeën heb geleend uit de klassieke kunst en waarin ook wat van mijn eigen ideeën zijn verwerkt: het klassieke huidtype, huidtintdiversiteit, kleurbloemen en zelfs het concept van de gecomprimeerde regenboog dat in het volgende hoofdstuk aan de orde komt.

